

Optagelsesprøven til I mellem 1929

Fra Almenskoleloven af 1903 til den ændrede folkeskolelov i 1958 udsattes en stadig større andel af børnene i 5. klasse for optagelsesprøven til mellem-skolen. Det var den prøve, som undervisningsminister Hartvig Frisch i slutningen af 1940'erne kaldte for "embedseksamen i 11-årsalderen". Og den forsvandt ikke helt i 1958, men vedligeholdtes ved den såkaldte "milde deling" efter 5. klasse, som dog gradvist afløstes af udelte klasser for helt at forsvinde fra 1975. Ikke mindst lærerne har trofast bevaret tanken om delingens velsignelser trods anden pædagogisk sagkunds-kabs velbegrundede undersøgelser om usikkerheden ved grundlaget for deling.

I 1929 fandtes vist ingen skeptikere. Delingen var dengang både en social deling og en forskel på by og land. I min familiesammenhæng var der i hvert fald ingen tvivl om vejen og målet, som tidligere nævnt. Det var i det hele taget tilfældet med det meget store flertal i vores klasse. Vi skulle til prøve i foråret 1929.

Forberedelsen til prøven blev intensiveret efter nytår 1929. Hver onsdag havde vi Thomsen alle 6 timer, og dagen blev tilrettelagt efter hans eget princip. Den skriftlige del af optagelsesprøven omfattede diktat, genfortælling og regning, og onsdagen fulgte dette mønster. Starten var simultan. Alle skrev diktat fra 8 til 9. Så blev genfortællingen læst op to gange, og vi skrev kladde og skrev ind med skrattende penne og blækhus i pulten, og nu i

hvert vort tempo. Herpå fik vi efter tur og viden udleveret et sæt regneopgaver, og arbejdet fortsattes individuelt. Når opgaverne var afleveret, havde vi udført 5 timers arbejde (1 + 2 + 2), men for nogle af os var klokken kun mellem 10 og 11. Vi skrev så en side i skrivebogen og tegnede en tegning og fik derpå lov at gå hjem! Det skete næppe efter fastsatte regler, men det oplevedes som herligt at have fri ved 11-12 tiden om onsdagen. Til gengæld var der kammerater, som sad i klassen til både kl. 2 og 3 og som Thomsen troligt hjalp med at overvinde vanskelighederne. Tjenestetidsregler eksisterede ikke for ham.

Selve prøven fandt sted i maj 1929 efter denne plan:

Skr. Prøve:

Mandag den 6. Maj Kl. 4—6 Genfortælling.

Tirsdag den 7. Maj Kl. 4—6 Regning.

Onsdag den 8. Maj Kl. 4—5 Diktat.

Mundtlig Prøve den 29., 30. og 31. Maj.

Der blev prøvet i Regning, Historie og Geografi.

Sygeprøve den 20., 21., 22. og 23. August.

Der blev prøvet i Regning, Historie og Naturhistorie.

Det skal særlig bemærkes, at de 11-12 årige elever sad til prøve fra kl. 4 til 6 om eftermiddagen.

Om prøven er der en række forhold, som nærmere skal beskrives. *Optagelsesprøven* var en *fælles prøve for Hovedstadsområdet* (København,

Frederiksberg og Gentofte), men omfattede ikke det øvrige land. Hver by med mellem- og realskoler havde sin egen prøve, og statsgymnasierne havde yderligere hver deres. Kravene var forskellige fra sted til sted, men overalt var denne prøve omgærdet med nimbus, og det gjaldt i særlig grad gymnasierne. Akademikerfamilier m.fl. opfattede optagelsen i gymnasiet I mellem delvis som adgangsbillet til studentereksamen.

Den storkøbenhavnske prøve var raffineret opdelt, når det drejede sig om bestå-grænser. Det var muligt at klare hele prøven ved blot at bestå den skriftlige prøve godt. Modsat kunne den skriftlige prøve alene føre til ikke-bestået. Dernæst var der to mellemveje: 1) at skulle til mundtlig prøve og derpå bestå eller 2) til mundtlig prøve og ikke bestå. Som skemaet ovenfor viser, varieredes fagene til mundtlig prøve.

For de kommunale skoler i Gentofte så resultaterne i 1929 således ud:

I prøven deltog	235 elever	
Bestået v. skr. prøve alene	96 "	41%
" v. samlet prøve	92 "	39%
" v. " " m/dis. 7 "	7 "	3%
<hr/>		
I alt bestod	195 elever	83%
<hr/>		
Ikke bestået:		
Skr. prøve alene	9 elever	4%
Samlet prøve	31 "	13%
<hr/>		
I alt ikke bestået	40 elever	17%

Meddelelsen om prøveresultatet blev på Maglegård givet af "Tørfar" i 5. b. Han kom ind i Ernst Thomsens time og læste op: først navnene på

dem, der havde bestået på skriftlig prøve alene og dernæst på dem, som også skulle til mundtlig prøve. Herpå var der en, hvis navn ikke blev nævnt. Måske var det tænkt som en diskretion, men flere af os vidste præcis, hvem der var dumpet på skriftlig prøve alene. Hele det beskrevne forløb står tydeligt i min erindring.

Det er endvidere interessant at se, hvordan lærernes evne til at vurdere eleverne var. Inden prøven skulle klasselæreren afgive en erklæring om hver tilmeldt elev i form af "skikket" eller "næppe skikket".

Af de 195 elever, som bestod, havde 178 vidnesbyrd "skikket" og 17 havde "næppe skikket". Af de 40 som ikke bestod, havde 17 "skikket" og 23 elever "næppe skikket". Disse vidnesbyrd blev ikke brugt til noget, men kan i dag fortælle os – hvad vi ved i kraft af megen pædagogisk forskning – at sådanne prøver næppe er synderlig prognostiske.

Endnu et forhold skal omtales i forbindelse med prøven og optagelsen i mellemskolen. Ved tilmelding til prøven fremsattes ind til 3 ønsker om skolevalg. Det store flertal søgte kun en skole, og det var naturligvis barnets hidtidige skole. Men et mindretal ønskede et gymnasium først i den tidligere nævnte opfattelse, at det var vejen til gymnasiet. Disse forældre havde ikke helt uret i deres fornemmelse, som byggede på egne skoleerfaringer fra før den offentlige overtagelse af gymnasierne, som jo kun lå en halv snes år tilbage. Dette problem vil senere blive behandlet i forbindelse med mit eget skoleforløb. I Gentofte Kommune var gymnasieønskerne uden tvivl (statistik findes ikke) flere end andre steder, fordi der i kommunen lå 5 gymnasier (Gl.Hellerup, Øregård, Aurehøj, Ordrup, Gentofte Statsskole). Dette var en helt usædvanlig gymnasiedækning, og det medvirkede til at gøre billedet

anderledes. Optagelse i gymnasiet I mellem var betinget af to af hinanden uafhængige størrelser: 1) højest prøveresultat gav fortrinsvis adgang og 2) yngre søskende havde uden hensyn til bestå-resultatet også fortrinsret. I folkemunde blev dette udlagt sådan: held for, at gymnasiet får nogle mindre søskende i mellemskolen, som er lidt dummere.

Trods dette særlige Gentofte mønster kan det konstateres, at i 1929 fik ca. 93% her opfyldt 1. ønske, mens det i København "kun" var 82% og på Frederiksberg 87%.

Min far, som havde gået i en privat gymnasieskole fra I mellem til III g, mente meget forståeligt, at jeg burde søge et gymnasium som nr. 1. Men det ville jeg ikke. På Maglegård var jeg faldet til og havde fået mange kammerater og havde derfor slet ikke lyst til at skifte skole. Kompromiset blev: 1) Maglegård, 2) Øregård, 3) Gl. Hellerup. Det valg kom jeg på nogle måder senere til at fortryde, vil det vise sig i det følgende.

I 1929, som er det aktuelle årstal i denne beretning, tog i hele landet 6.600 mellemskoleeksamen, 4.700 realeksamen og 1.600 studentereksamen (tallene afrundede). Ser vi på de tilsvarende fødselsårsgange i de relevante år, konstateres det, at kun ca. 10% tog mellemskoleeksamen, ca. 7% realeksamen og lidt over 2% studentereksamen. Af de 6.600, som tog den førstnævnte eksamen, boede kun 850 i landdistrikterne, hvor ca. 50% af befolkningen levede.

Det er endvidere interessant at se, at 15-16% af årgangen kom i I mellem i 1929 men kun omkring 12% tog eksamen 4 år senere. Mange gik ud ved undervisningspligtens ophør efter II mellem eller droppede ud lidt senere, enten fordi de fik en

Al statistisk materiale i dette afsnit er fra "Meddelelser angående de højere Almenskoler 1928/29."

læreplads eller følte eksamensskolens krav for hårde. Især var fag som tysk, som kom til i II mellem, og fysik og matematik med til at fratage lysten hos mange.

(De her nævnte statistiske oplysninger er fra børneskolen 1927-41 udgivet af Danmarks Statistik).

Afslutningsvis er her optrykt de skriftlige opgaver fra 1929, for København, Frederiksberg og Gentofte.

Efterfølgende vil disse blive kommenteret.

(Se side 32-33).

Genfortællingen blev læst op to gange, og derpå skrev eleverne kladde og satte alle tegn efter omhyggelig analyse med x under grundled og o under udsagnsled. Prøven var altså både en hukommelsesprøve – handlingen skulle støtte erindringen – en staveprøve og en grammatisk og syntaktisk prøve. Problemer som f.eks. ikke at begynde en sætning med og, samt sikre sig, at alle perioder indeholdt en hovedsætning, var ikke helt nemme at tumle for mange 11-12 årige. Efter kladdeskrivning, gennemlæsning og tegnsætning skrev vi ind med blæk. For nogle var 1 time alt nok, for andre var 2 timer for kort tid til at klare opgaven. Denne type opgave er nu gået helt af mode.

Diktaten blev læst op efter de angivne delstreger to gange for hver periode, derpå en kort pause, og så gik det videre. Alle tegn blev dikteret. Men vanskelighederne var der nok af endda. Retsskrivningsordbog blev ikke engang brugt til hverdag, og så skal man huske, at der benyttes gammel retsskrivning med store bogstaver i navneord (grammatik en gang til) og d i kunne, skulle og ville, hvis disse verber vel at mærke stod i datid.

Genfortælling.

Den dumdristige Matros.

En Matros, som hørte til Besætningen paa et Hvalfangerskib, fik en Dag Øje paa en Isbjørn, som stod paa Isen i nogen Afstand fra Skibet. Manden tænkte, at det kunde være rart at faa et Isbjørneskind med hjem, og han besluttede at forsøge, om han kunde fælde Dyret. Kammeraterne fraraadede ham det; men Matrosen blev ved sit, og med et Spyd i Haanden begav han sig paa Vej hen imod Isbjørnen. Dyret rørte sig ikke af Pletten, men afventede roligt hans Angreb.

Da Manden saa det store, frygtelige Dyr paa nært Hold, blev han pludselig grebet af Rædsel. Et Øjeblik blev han staaende som lammet af Skræk: saa vendte han om og løb saa hurtigt, Benene kunde bære ham, tilbage mod Skibet. Isbjørnen satte nu efter ham med hurtige Skridt. Under Flugten kastede Matrosen først Spydets fra sig, derefter sin Hue og til sidst sine Vanter; han haabede, at han derved kunde faa Dyret til at opgive Forfølgelsen. Isbjørnen snusede lidt til Sagerne, men fortsatte Forfølgelsen og vilde sikkert have sønderrevet Matrosen, dersom hans Kammerater ikke var ilet ham til Hjælp i samlet Flok. Da Isbjørnen saa de mange Fjender, den nu havde imod sig, vendte den om og løb bort.

Diktat.

Sidste Sommer / var jeg ude hos min Onkel. / som bor i en stor Gaard / ude paa Landet. / Der havde jeg / en dejlig Tid, / men en Aften havde jeg / en uhyggelig Oplevelse. / Min Onkel var til Møde / paa Mejeriet / og skulde komme hjem / Klokken ni. / Uden at de andre / vidste noget om det, / vilde jeg / gaa ham i Møde / for at faa Lov til / at køre hjem i hans Vogn. / Jeg gik og gik. / men der kom stadig ingen Vogn, / og til sidst vidste jeg ikke, / hvor jeg var. / Det var blevet helt mørkt, / og nu begyndte det / at regne. / Jeg var meget ulykkelig / og var lige ved at græde, / da jeg hørte Fodtrin / paa Landevejen. / Da de kom nærmere, / saa jeg / en høj Skikkelse, / som først gjorde mig bange, / men til alt Held / viste det sig, / at det var en Karl, / som tjente i Nabogaarden. / og som jeg kendte godt. / Han fulgte mig hjem. / hvor jeg blev modtaget / med aabne Arme.

Regning.

- 8 km 67 m + 29 km 230 m — 13 km 87 m.
 - Multipliser 3,845 kg med 87 og træk Resultatet fra 345 kg 28 g.
 - Divider 44.925 km med 75 og træk Resultatet fra 2.38 km.
- A arbejder 8 Timer om Dagen og faar 1.35 Kr. pr. Time.
Hvor meget tjener A i en Maaned, hvor han arbejder 22 Dage?
Hvor mange Dage maa A arbejde for at tjene 270 Kr.?
- En Mand brugte en Vinter 117 hl Koks à 1.95 Kr. og 36 hl Kul à 3.15 Kr.
Hvad kostede Koksene og Kullene i alt?
Næste Vinter var Mandens Udgifter til Koks og Kul kun $\frac{11}{15}$ heraf.
Hvor meget var det?

Regning er jeg bedst i stand til at sammenligne med kravene i dag. Man havde dengang 2 timer til kladde og renskrift (med blæk). Det var god tid for de elever, som havde let ved faget, men for de tungere var flere af problemerne uoverskuelige. Sidste spørgsmål i både opgave 2 og 3 var virkelig svære. I dag er prøven i færdighedsregning efter 9. klasse på 50 opgaver på 1 time med fortrykte opgaver, d.v.s. at kun facit skal skrives og kun med blyant. I 5. klasse var der 7 opgaver, men jeg vil vove den påstand efter en årrække at have været censor ved Folkeskolens afsluttende prøver og rettet 4-5000 opgavesæt, at omkring halvdelen af eleverne i 9. klasse i dag ville have fejl i 1 a, b, og c og ikke kunne løse de to sidste spørgsmål i 2 og 3. Der stilles altså betydelige og helt anderledes formelle krav, end man vover eller ønsker i dag.

Afslutning på underskolen

Som det stedvis er fremgået af det foregående, var min vej gennem underskolen fagligt vel helt uden problemer. I 3. klasse var jeg som nævnt så meget ovenpå i dansk og regning, at mine forældre overvejede at lade mig springe en klasse over og gå fra midt i 3. klasse til midt i 4. klasse. Min mor drøftede det med Ernst Thomsen (ude på gangen i et frikvarter, husker jeg). Resultatet blev, at han frarådede det ud fra det synspunkt, at jeg nu havde lært nye kammerater at kende, og at det derfor var synd igen at skulle skifte klasse. Det synspunkt bøjede mine forældre sig for – i nogen grad til skuffelse for mig. – Sandheden var, at jeg i de fleste dansk- og regnetimer kedede mig. Bortset fra at være opgaveretter for de andre ind imellem var der ingen individualisering i 3. og 4. klasse. Det medførte, at min arbejdsmoral blev elendig. Jeg gjorde den for mit skoleforløb noget uheldige erfaring, at skolen ikke krævede noget i indsats af mig hverken i eller udenfor timerne. Dette vil jeg vende tilbage til. Men skolen som sådan og kammeraterne og hr. Thomsen var jeg glad for.